

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
кафедра педагогіки і психології дошкільної освіти

«ЗАТВЕРЖЕНО»

Декан факультету
педагогіки і психології
проф. Олефіренко Т. О.
(підпис)

«_08_» вересня 2021_р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

**вибіркової навчальної дисципліни за вибором студентів
«Тренінг педагогічних комунікацій»**

освітнього рівня бакалавра (1.10)

галузі знань 01 Освіта

спеціальності 012 Дошкільна освіта

Шифр за навчальним планом ВВ2.2.4.

Київ - 2021

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми, затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова «27» квітня 2017 року, протокол № 10.

Розробник програми: Товкач І. Є., кандидат психологічних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри
педагогіки і психології дошкільної освіти
«30» серпня 2021 р., протокол №1

Завідувач кафедри

проф. Цвєткова Г.Г.

I. Опис навчальної дисципліни

Шифр дисципліни ВВ2.2.4.

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва) 01 Освіта	Кількість кредитів – 2,5 кредити ЄКТС		Методи навчання лекції з використанням мультимедійних презентацій, практичні роботи
Спеціальність (код, назва) 012 Дошкільна освіта	Загальна кількість годин 90		
Освітній рівень Бакалавр	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
	Лекції:		
	<i>14</i>	<i>4</i>	
Статус дисципліни Нормативна	Семінарські (практичні) заняття:		
	<i>28</i>	<i>6</i>	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом I	-	-	Форми поточного контролю модульні контрольні роботи, творчі роботи, презентації творчих проєктів
	Індивідуальна робота:		
Семестр III	-	-	
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2,5 - самостійна робота: 1	<i>48</i>	<i>65</i>	Форма підсумкового контролю Залік
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання – українська	<i>3/4</i>	<i>1/9</i>	

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни за вибором студентів «Тренінг педагогічних комунікацій» складена відповідно для спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього рівня «бакалавр»

Предметом навчальної дисципліни є організація та проведення корекційно-розвивальних тренінгів в ЗДО.

Вибіркова навчальна дисципліна «Тренінг педагогічних комунікацій» дозволяє набути студентам додаткових фахових компетенцій при опануванні циклу дисциплін професійної підготовки. Програма курсу побудована на основі новітніх теоретичних, експериментальних та прикладних розробок в галузі «Психології спілкування» та «Соціальної педагогічної психології». В курсі освітлені закономірності та механізми міжособистісного спілкування, сучасні теорії та моделі професійного педагогічного спілкування.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти, що ґрунтується на вивченні теоретико-методичних основ професійної комунікації та формуванні основних професійних комунікативних умінь; усвідомленні студентами значення ефективності педагогічних комунікацій.

Основні завдання курсу «Тренінг педагогічних комунікацій» полягають у:

- оволодінні майбутніми вихователями основними поняттями, завданнями та змістом навчальної дисципліни;
- розкритті сутності, завдань, змісту та форм тренінгової роботи вихователя;
- ознайомленні студентів з найбільш поширеними в практиці роботи з дітьми дошкільного віку методів та прийомів комунікативного спрямування;
- формування у студентів практичних навичок проведення тренінгових (практичних) занять з дітьми та батьками.

В процесі вивчення курсу майбутні фахівці повинні **знати:**

- значення навчальної дисципліни для фахової підготовки, завдання курсу, основні поняття;
- поняття про комунікативну діяльність, її мету, сутність, принципи;
- місце та роль тренінгу в професійній діяльності;
- структуру та методіку проведення тренінгового заняття;
- вимоги до проведення тренінгових вправ, комунікативних ігор;

На основі цих знань повинні бути сформовані **уміння:**

- планувати та організовувати корекційно-розвивальну діяльність відповідно до потреб вихованців;
- розробляти тренінгові (практичні) розвивальні заняття комунікативного спрямування ;
- сприяти стимулюванню та удосконаленню розвитку комунікативних функцій у дітей та дорослих (батьків та членів педагогічного колективу);
- здійснювати просвітницьку діяльність серед різних верств населення;
- здійснювати самоаналіз (рефлексія) власної професійної діяльності;
- підвищувати рівень психолого-педагогічної культури.

Організація навчальної діяльності в ході вивчення зазначеного курсу відбувається на засадах кредитно-модульної системи у поєднанні з рейтинговою технологією оцінювання, що забезпечує як системобудівний фактор фахової підготовки, так і мотиваційний.

Тренінгові заняття спрямовані передусім на розвиток особистості, формування ефективних комунікативних умінь, засвоєння навичок як ділового спілкування майбутніх фахівців дошкільної освіти, так і неформального, формування впевненості в собі та зниження тривожності у спілкуванні, стійку мотивацію до саморозвитку.

У процесі тренінгу передбачається:

розвиток комунікативних навичок, які зміцнюють соціальні зв'язки;

розвиток соціально-перцептивної чутливості, соціального уявлення про людину,

здатність до емпатії, співпереживання, створення у особистості відчуття, що її розуміють і приймають;

розвиток здатності до самоаналізу, самопізнання, навичок ведення позитивного внутрішнього діалогу про самого себе;

усвідомлення своєї позиції у спілкуванні з одногрупниками, викладачами;

розуміння й аналіз своєї установки під час сприймання різних людей;

оволодіння способами вираження своїх емоцій (як позитивних, так і негативних);

навчання конструктивним способам виходу з конфліктних ситуацій, вираження своїх почуттів і переживань без конфліктів і насилля;

формування й розвиток здібностей прогнозувати поведінку іншого, передбачати свій вплив на нього;

формування активної соціальної позиції учасників і розвиток у них здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими;

розвиток уміння й потреби в пізнанні інших людей, гуманному ставленні до них.

Завданнями тренінгу є розвиток умінь:

підтримувати педагогічне спілкування, психологічно стимулювати активність партнера;

використовувати соціально-психологічні характеристики комунікативної ситуації для реалізації своєї стратегічної лінії;

прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої розгортається спілкування;

психологічно налаштовуватись на емоційний тон партнерів зі спілкування.

Завдання вибіркової навчальної дисципліни передбачають формування наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність : здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

III. Результати навчання за дисципліною

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

Основні результати навчання та компетентності, які їх формують

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	Знати: поняття про корекційно-розвивальну діяльність, її мету, сутність, принципи; характеристику різних напрямів корекційно-розвивальної діяльності з дітьми дошкільного віку; Вміти планувати та організовувати корекційно-розвивальну діяльність відповідно до потреб вихованців; розробляти тренінгові (практичні) корекційно-розвивальні заняття;	<i>Здатність</i> до реалізації завдань корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку
2.	Знати основні підходи до змістовних та організаційних засад корекційно-розвивальної діяльності сучасного вихователя; місце та роль тренінгу в професійній діяльності; структуру та методику проведення корекційного заняття; вимоги до проведення корекційних вправ, ігор; Вміти сприяти стимулюванню та удосконаленню розвитку психомоторних функцій у дітей; попереджати та усувати психоемоційні порушення у дітей, використовуючи адекватні методи психолого-	<i>Готовність</i> проектувати та здійснювати цілісний педагогічний процес корекційно-розвивальну роботу з дошкільниками

	педагогічного впливу; сприяти виключенню навчальної неуспішності та її емоційних та соціальних наслідків;	
3.	Знати шляхи профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми щодо усунення проблем у розвитку. Вміти надавати консультативну допомогу батькам вихованців з питань профілактики та попередження можливих відхилень у психічному розвитку дитини; здійснювати просвітницьку діяльність серед різних верств населення; здійснювати самоаналіз (рефлексія) власної професійної діяльності; підвищувати рівень психолого-педагогічної культури батьків.	<i>Здатність</i> результативно проводити просвітницьку, консультаційну та профілактичну діяльність по попередженню негативних проявів поведінки дітей

IV. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСТЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекц	семін	лаб	практич	с.р.		лекц	семін	лаб	практич	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	11	
Змістовий модуль 1. Основні соціально-психологічні теорії комунікації												
Тема 1.1. Педагогічна діяльність у світі професій. Структура і функції педагогічної діяльності.	8	2	2	-	-	4	6	1	-	-	-	5

Тема 1.2. Корекційно-розвивальна діяльність, її мета, сутність, принципи.	9		2	-	-	5	6	1	-	-	-	5
Тема 1.3. Особливості професійно-педагогічної комунікації. Сутність професійно-педагогічної комунікації. Міжособистісне спілкування.	8	2	4	-	-	4	12		2	-	-	10
Тема 1.4. Тренінг у професійній діяльності: розкриття сутності, завдань, змісту та форм тренінгової роботи педагога.	9	2	2	-	-	5	7		2			5
Тема 1.5. Індивідуально-типологічні особливості педагогів. Педагогічне спілкування, його особливості, функції, структура. Стили пед. спілкування. Конфлікти, взаємодія, сприйняття і розуміння у педагогічному спілкуванні	10		4	-	4	6	5	-	-	-	-	5
Усього годин	46	6	14	-	12	24	36	2	4			30

за 1 модуль													
Змістовий модуль 2. Засоби педагогічного спілкування і комунікації													
Тема 2.1. Вербальні й невербальні засоби професійно-педагогічної комунікації.	15	4	4	-	2	9	17	2	-	-			15
Тема 2.2. Етичні правила комунікації у глобальних інформаційних мережах. Конфлікт. Педагогічний конфлікт: сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація, структура	17	2	4	-	4	9	10	-	-				10
Тема 2.3. Шляхи профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми. Консультативна допомога батькам вихованців	12	2	4	-	2	6	12	-	2	-			10
Усього годин за 1 модуль	44	8	14	-	8	24	39	2	2				35
Усього годин за 1-2 модулі	90	14	28	-	-	48	75	4	6			-	65

V. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основні соціально-психологічні теорії комунікації

Теми та зміст лекційних занять

Лекційне заняття 1.

Тема 1.1. Вступ. Ключові поняття. Педагогічна та комунікативна діяльність у світі професій (2 год.)

Сутність діяльності, види діяльності педагога та дітей, педагогічна діяльність, її структура і функції, комунікація. Поняття про комунікативну діяльність, її сутність, мета, структура, принципи.

Ключові поняття теми: діяльність, види діяльності, педагогічна діяльність, її структура і функції, комунікація.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Лекційне заняття 2.

Тема 1.3. Особливості професійно-педагогічної комунікації (2 год.)

Сутність комунікації, професійно-педагогічної комунікації, її суб'єкт, об'єкт професійно-педагогічної комунікації. Модель процесу комунікації. Комунікативна компетентність, комунікативно-мовленнєва компетентність, педагога, шляхи їх формування.

Ключові поняття теми: комунікації, професійно-педагогічної комунікації, компетентність, комунікативна компетентність, комунікативно-мовленнєва компетентність.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Лекційне заняття 3.

Тема 1.4. Місце та роль тренінгу в професійній діяльності (2 год.)

Соціально-психологічний тренінг як активна форма розвитку комунікативної компетентності вихователя ЗДО. Історія тренінгу. Розкриття сутності, завдань, змісту та форм та методів тренінгової роботи вихователя. Структура тренінгу. Функції тренера, Методика проведення тренінгового заняття комунікативного спрямування. Вимоги до проведення тренінгових вправ, ігор та ін.

Ключові поняття теми: тренінг, соціально-психологічний тренінг, функції, вимоги, структура та ін.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Змістовий модуль 2.

Засоби педагогічного спілкування і комунікації

Теми та зміст лекційних занять

Лекційні заняття 4-5.

Тема 2.1. Вербальні й невербальні засоби професійно-педагогічної комунікації. засоби професійно-педагогічної комунікації (4 год.)

Сутність професійно-педагогічна комунікації, її види вербальних і невербальних засобів комунікації. Комунікативно-мовленнєва діяльність. Усне, писемне та внутрішнє педагогічне мовлення. Культура мови і мовлення педагога. Вимоги до мовлення педагога. Декодування педагогом невербальної інформації. Поради тренерам щодо вербальної та невербальної комунікації під час проведення тренінгів.

Ключові поняття теми: професійно-педагогічна комунікація, засіб, вербальна, невербальна комунікація. Мовлення, культура мови та мовлення.

Рекомендована література: \

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 25]

Додаткова [1-17]

Лекційне заняття 6.

Тема 2.2. Етичні правила комунікації у глобальних інформаційних мережах. Конфлікт, педагогічний конфлікт (2 год.)

Педагогічний конфлікт, його сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація. Структура педагогічного конфлікту, сфери комунікації. Види педагогічних конфліктів. Поведінка педагога у конфліктній ситуації. Розв'язання та запобігання педагогічних конфліктів. Легітимність і етичність у конфлікті.

Ключові поняття: конфлікт, педагогічний конфлікт, джерела, особливості, причини, функції, класифікація.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 28, 29]

Додаткова [1-17]

Лекційне заняття 7.

Тема 2.3. Шляхи профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми щодо усунення проблем у розвитку(2 год.)

Поняття консультації, консультативної роботи. Консультативна допомога батькам вихованців з питань профілактики та попередження можливих відхилень у психічному розвитку дитини. Шляхи підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків (4 год.)

Ключові поняття: консультація, консультативна робота, консультативна допомога батькам, профілактика та ін.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 28, 29]

Додаткова [1-17]

VI. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1.

Основні соціально-психологічні теорії комунікації

Семінарське заняття 1.

Тема1.1. Педагогічна діяльність у світі професій. Структура і функції педагогічної діяльності (2 год.)

План

Зміст та форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення

1.Розкрийте поняття: «діяльність», «педагогічна діяльність», «психолого-педагогічна діяльність»

2.Структура та компоненти педагогічної діяльності.

3.Функції педагогічної діяльності.

4.Комунікативна діяльність людини.

II. Практична частина

4.Наведення прикладів педагогічної та комунікативної діяльності та їх обговорення.

III Рефлексія

Рекомендована література

Основна [1-29]

Додаткова [1-17]

Самостійна робота (4 год.) Підготувати стендову доповідь на тему: «Характеристика сучасних тенденцій психолого-педагогічної діяльності педагогів з дітьми дошкільного віку в країнах західної Європи, США та інших».

Рекомендована література

Основна [1-29]

Додаткова [1-17]

Семінарські заняття 2.

Тема 1.3. Корекційно-розвивальна діяльність, її мета, сутність, принципи (2 год.)

План

Зміст та форми опрацювання навчального матеріалу:

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Ключові поняття : «розвиток», «діяльність», «корекційно-розвивальна діяльність»,

2. Мета і завдання корекційно-розвивальної діяльності.

3. Структура корекційно-розвивальної діяльності.

4. Принципи корекційно-розвивальної діяльності та її функції. *Заповнення таблиці. Робота в парах.*

II. Практична частина.

5. *Добір та перегляд відеозапису фрагментів роботи педагога з дітьми з подальшим аналізом корекційно-розвивальної діяльності. Робота в підгрупах.*

Рекомендована література:

Основна [1-29]

Додаткова [1-17]

III Рефлексія

Самостійна робота (4 год.) Підготувати стендову доповідь на тему: «Характеристика сучасних тенденцій корекційно-розвивальної діяльності педагогів з дітьми дошкільного віку в країнах західної Європи, США та інших».

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять: розвиток, діяльність, структура діяльності, види діяльності, корекційно-розвивальна діяльність.

2. Дайте відповідь з погляду психології, що таке діяльність, її роль у житті дорослої людини та дитини.

3. Розкрийте значення корекційно-розвивальної діяльності в ЗДО.

Рекомендована література:

Основна [1, 3, 4, 6, 9, 13, 14, 16, 19, 20-29]

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 3.

Тема 1.3. Особливості професійно-педагогічної комунікації. Сутність професійно-педагогічної комунікації. Міжособистісне спілкування (2 год.).

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Сутність комунікації, професійно-педагогічної комунікації, її суб'єкт, об'єкт професійно-педагогічної комунікації
2. Модель процесу комунікації.
3. Комунікативна компетентність, комунікативно-мовленнєва компетентність, педагога, шляхи їх формування.

II. Практична частина.

5. Добір та перегляд відеозапису фрагментів роботи педагога з дітьми з подальшим аналізом професійно-педагогічної комунікації. Робота в підгрупах.

III Рефлексія

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 4.

Тема 1.3. Психологія міжособистісного спілкування (Продовження) (2 год.)

Тренінг 1 (2 год.)

Мета: розвиток вміння презентувати себе та інших учасників тренінгу; навчитися цінувати індивідуальність іншого; підвищення рівня згуртованості учасників.

Діагностичний етап

1. Діагностика потреби у спілкуванні (за Ю.Орловим див. Додаток А)
2. Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні (за В.Бойко див. Додаток Б)
3. Тест «Сприйняття індивідом групи»
4. Самодіагностика «Наскільки я володію навичками міжособистісного спілкування (за Девідом В. Джонсоном)

Інформаційний етап

1. Вступ.
2. Спільне і відмінне між поняттями «комунікація» і «спілкування».
3. Теоретичні аспекти процесу спілкування
4. Правила спілкування з дорослими й дітьми.

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу

Самостійна робота (4 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

4. Дайте визначення понять: психіка, психологія, спілкування, міжособистісне спілкування, свідомість, потреба, мотив, знання, вміння, навички.
5. Чому кажуть, що спілкування — найбільша розкіш на світі?

6. Дайте відповідь з погляду психології, що таке спілкування, його роль у житті людини. Проілюструйте прикладами з історії людства щодо розуміння процесу спілкування для життя суспільства.

7. Як ви поясните з позиції спілкування такі приказки та прислів'я:
Слово до слова — складеться мова.

Що маєш казати — наперед обміркуй.

Краще мовчати, ніж брехати.

Мудрий не все скаже, що знає, а дурний не все знає, що каже.

Рекомендована література:

Основна [1, 3, 4, 6, 9, 13, 14, 16, 19-29].

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 5.

Тема 1.4. Місце та роль тренінгу в професійній діяльності. Структура та методика проведення тренінгового заняття комунікативного спрямування. Соціально-психологічна специфіка міжособистісного спілкування (2 год.)

Тренінг 2 (2 год.)

Мета: розвиток комунікативних навичок, які зміцнюють соціальні зв'язки; здатності до емпатії, співпереживання, створення у особистості відчуття, що їх розуміють і приймають; розуміння своїх переваг та недоліків у спілкуванні.

Мотиваційний, діагностичний етап

1. Виявлення комунікативних і організаторських здібностей (КОЗ – 2)

2. Самодіагностика «Ваші стосунки і вміння» (за Девідом В. Джонсоном)

3. Інформаційний етап

1. Розвиток спілкування в онтогенезі

2. Спілкування як потреба

3. Класифікація функцій спілкування

4. Класифікація видів спілкування

5. Засоби спілкування

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу.

Самостійна робота (6 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які компоненти включає спілкування як процес встановлення і розвитку контактів?

2. Назвіть різновиди спілкування за використанням знакових систем.

3. Назвіть різновиди спілкування за характером зв'язку.

4. Яке спілкування називається безпосереднім?

5. Яке спілкування називається опосередкованим?

6. Які ви знаєте різновиди спілкування за кількістю учасників?

7. Опишіть, як відбувається спілкування на соціальних рівнях: «індивід-індивід», «індивід-група», «група-соціум». Проілюструйте прикладами.

8. Розкрийте та опишіть основні функції спілкування, їхній взаємовплив та взаємозалежність. Проілюструйте прикладами.

9. Напишіть есе «Спілкування як потреба життя».

Рекомендована література:

Основна [1, 3,5, 6, 13, 14,16, 19-29].

Додаткова [1-16]

Семінарське заняття 6.

Тема 1.5. Індивідуально-типологічні особливості педагогів і дітей. Педагогічне спілкування, його особливості, функції, структура. Стили педагогічного спілкування. Конфлікти (2 год.)

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Індивідуально-типологічні особливості педагогів і дітей.
2. Педагогічне спілкування, його особливості, функції, структура
3. Стили педагогічного спілкування
4. Техніка професійного спілкування. Принципи проведення ділової бесіди. Функції та види бесід. Етапи ділової бесіди. Прийоми ведення бесіди. Методи сприйняття, вивчення та оцінювання співбесідника. Правила етикету під час бесід з клієнтами.

5. Конфлікти, взаємодія, сприйняття і розуміння у педагогічному спілкуванні

II. Практична частина.

5. *Написання есе на тему: «Чи можна обійтися без конфліктів у педагогічному спілкуванні?» та їхній аналіз.*

III Рефлексія

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 7.

Тема 1.5. Комунікація в міжособистісних відносинах (Продовження) (2 год.)

Тренінг 3 (2 год.)

Мета: розширити словниковий запас на позначення почуттів; розвиток комунікативних навичок, які зміцнюють соціальні зв'язки; розвиток соціально-перцептивної чутливості, соціального уявлення про людину, розвиток здатності до самоаналізу, навичок ведення позитивного внутрішнього діалогу про самого себе;

Діагностичний етап

1. Самодіагностика «Чому міжособистісні вміння є важливими» (за Девідом В. Джонсоном)

2. Методика «Ваш стиль спілкування»

Інформаційний етап

1. Основні форми спілкування

2. Стратегії та тактики спілкування

3. Основні стилі спілкування

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу

Самостійна робота (8 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Поясніть, як ви розумієте параметри комунікативної ситуації: хто — кому — що — про що — для чого — де — коли.

2. Розкажіть про комунікативний акт (його складові, поведінку комунікантів, роль темпераменту у комунікації, значення міжособистісного простору).

3. Якими ознаками відрізняються між собою комуніканти?

4. Наведіть 2 приклади фрагментів професійної комунікації, проаналізуйте їх з погляду структури процесу.

5. Читаючи будь-яку книгу, ми спілкуємося з автором цієї книги, навіть не знаючи його, не бачачи, не контактуючи з ним отримуємо інформацію. Чи відбувається при цьому процес комунікації? Який вид спілкування проявляється при цьому?

6. Як Ви поясните феномен Мауглі або Робінзона Крузо з погляду процесу комунікації?

7. Напишіть текст рекламного оголошення про курси, на яких навчають мовленнєвій комунікації (вказіть, що саме тут буде вивчатися та яку користь це може принести в житті). Виберіть найбільш вдалий варіант реклами.

8. Складіть картограму особистих успіхів і невдач у міжособистісному спілкуванні, проаналізуйте їх.

Таблиця 1.1

№ з/п	Мої невдачі у спілкуванні	Чим вони спричинені (відсутністю яких знань і вмінь)	Які чинники перешкоджають спілкуванню	Що залежить від мене	Що від мене не залежить
...					

Рекомендована література:

Основна [1, 6, 9, 13, 14, 17, 20-29].

Додаткова [1-17]

Змістовий модуль 2. Засоби педагогічного спілкування і комунікації

Семінарське заняття 8.

Тема 2.1. Вербальні й невербальні засоби професійно-педагогічної комунікації
(2 год.)

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Ключові поняття теми.
2. Вербальні засоби професійно-педагогічної комунікації
3. Невербальні засоби професійно-педагогічної комунікації
4. Техніка застосування вербальних і невербальних засобів професійного спілкування з дітьми та дорослими (педагогами, батьками).

II. Практична частина.

Демонстрація та аналіз застосування студентами вербальних і невербальних засобів професійного спілкування.

III Рефлексія

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 13, 14, 17, 21, 24]

Додаткова [1-17]

Самостійна робота (2 год.):

1. Підготувати відеовиступ з міні-доповіддю на тренінговому занятті (2 хв.)
2. Підготувати фрагмент відеозаписів з прикладами невербальної професійно-педагогічної комунікації (жести, міміка, рухи тіла, відповідний одяг тощо)

Рекомендована література:

Основна [1-29].

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 9

Тренінг 4 (2 год.)

Мета: розвиток умінь прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої розгортається спілкування; психологічно налаштуватись на емоційний тон партнерів зі спілкування; виховання доброзичливості, поваги до інших, такту.

Діагностичний етап

1. Тест «Чи комунікабельні Ви?» та «Чи приємно з вами спілкуватися?»
2. Тест «Впевненість у собі»

Інформаційний етап

1. Комунікативний кодекс і його складові
2. Основні принципи спілкування та максими їх утілення

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу.

Самостійна робота (4 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Наведіть приклад міжособистісного спілкування. Проаналізуйте цю комунікативну подію з погляду дотримання/недотримання мовцями комунікативного кодексу. Обґрунтуйте Вашу відповідь.

2. Наведіть приклади етикетного професійного спілкування. Назвіть використані одиниці мовленнєвого етикету і визначте: функції цих одиниць; інформацію, яку вони несуть; реєстр і тональність, які вони формують.

3. У чому полягає специфіка міжособистісної комунікації?

4. За допомогою яких чинників можна досягти взаєморозуміння під час обміну інформацією?

5. Що, на Вашу думку, впливає на вироблення навичок культури спілкування у студентів?

6. Які компоненти створюють високий рівень культури професійного спілкування? Чому?

7. Поясніть, чому від рівня нашого володіння технікою спілкування залежить думка оточуючих про нас?

Рекомендована література:

Основна [1, 3,5, 9, 14, 16, 17,19, 20-29]

Додаткова [1-17]

Семінарське заняття 10.

Тема 2.1. Невербальні особливості професійної комунікації (2 год.)

Тренінг 5 (2 год.)

Мета: оволодіння способами вираження своїх емоцій (як позитивних, так і негативних); формування й розвиток здібностей прогнозувати поведінку іншого, передбачати свій вплив на нього; розвиток умінь прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої розгортається спілкування; розвиток умінь розумітися в людях: здатність швидко і правильно оцінити їхні психологічні особливості, сильні та слабкі сторони.

Діагностичний етап

1.Тест «Про що говорять Вам міміка і жести?»

Інформаційний етап

2.Роль жестів у діловому спілкуванні

3.Постава як засіб невербального спілкування

4.Передавання інформації мімікою

5.Невербальне спілкування у ділових ситуаціях

6.Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Рефлексивний етап передбачає активну участь у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу.

Вправа «Передача інформації» (до 10 хв.)

Мета: показати механізми створення неефективної комунікації. Виявити фактори, що впливають на спотворення інформації у процесі спілкування.

Хід вправи

Учасники об'єднуються у дві групи. Учасники першої групи виконують роль комунікаторів «СМС», що передають важливе повідомлення за допомогою жестів міміки обличчя. Учасники другої групи виконують роль експертів. «СМС» виходять за двері, ведучий зачитує їм повідомлення. Потім вони по черзі заходять до кімнати і говорять свою версію повідомлення. «Експерти» оцінюють, наскільки точно кожен передає зміст інформації, закладеної у повідомленні. Після цього групи помуть помінятися ролями (ведучий готує новий варіант повідомлення).

Варіант повідомлення: «Сьогодні у нас незвична погода. У мене зранку було погане самопочуття і зіпсований настрій, голова болить, якимось усе сумно і невдало. А ще в четвер у нас екзамен, а в неділю о 10.00 нас запросили на виставку котів. Вона проводиться в будинку за кінотеатром «Київ». Потрібно взяти 100 гривень і не спізнитися!»

Самостійна робота (4 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

- 1.Що ви знаєте про просторові потреби людини? Що таке проксеміка?
- 2.Назвіть чотири види відстаней між людьми. Розкажіть про кожен із видів. Що впливає на вибір людиною певної відстані від свого співрозмовника?
- 3.Які є системи невербальних засобів спілкування?
- 4.Які невербальні сигнали відносять до вроджених?
- 5.Назвіть фактори, які впливають на перше враження про людину.
- 6.Наведіть приклади застосування засобів невербального спілкування у ділових стосунках.
- 7.Який взаємозв'язок існує між почуттями та жестикуляцією?
- 8.Підготуйте повідомлення на тему "Значення міміки людини".
- 9.Дайте тлумачення невербальної поведінки людини в такому прикладі. Людина сидить під час бесіди, схрестивши руки на грудях, закривши ногу на ногу. Долонь не було видно майже зовсім. Погляд зустрічається зі співбесідником 1/3 часу. Відповіді супроводжуються потиранням повіки та дотиком до носа.
10. Як можна проінтерпретувати ці жести — як відкриті чи закриті: людина при діловій розмові — піджак розстібнутий, ноги розпрямлені, руки не схрещені перед собою, вільно сидить на стільці, погляд вперед, наявний візуальний контакт?

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 17, 21-29]

Додаткова [1-16]

Семінарські заняття 11-12.

**Тема 2.2. Етичні правила комунікації у глобальних інформаційних мережах.
Конфлікт, педагогічний конфлікт (4 год.)**

Тренінг 6 (2 год.)

Мета: формування активної соціальної позиції учасників і розвиток у них здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими, розвиток умінь підтримувати спілкування, психологічно стимулювати активність партнера; розумітися в людях: здатність швидко і правильно оцінити їхні психологічні особливості, сильні та слабкі

сторони; розвиток емпатії, уміння помічати в людях позитивне, розвиток здібностей до пізнання поведінки інших людей.

Діагностичний етап

- 1.Здатність керувати зовнішніми проявами своїх емоцій.
2. Тест на асертивність

Примітка: асертивність — здатність людини відстоювати свою точку зору, не порушуючи моральних прав іншої людини. Це здатність оптимально реагувати на критику та вміння рішуче говорити собі та іншим «ні», якщо цього вимагають обставини

Інформаційний етап

- 1.Ознаки і причини неуспішної мовної комунікації
- 2.Проблеми, пов'язані з процесом сприйняття мовлення
- 3.Методи сприйняття, вивчення та оцінювання співбесідника.
- 4.Етичні правила комунікації.

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу

Вправа «Агресивний і соромязливий»

Мета: показати механізми створення неефективної комунікації. Виявити фактори, що впливають на сприйняття одних і таких само дій людини залежно від установок.

Умови проведення вправи: виконується в трійках. Той, хто починає першим, виконує якийсь рух, що сам по собі є нейтральним, тобто не свідчить про ворожість стосовно інших учасників (наприклад. Опускає донизу голову).завдання двої інших гравців наступні: один з них тлумачить дії таким чином, як могла б вичинити агресивно налаштована людина, а другий – так, як соромязлива. Наприклад: «Він опустив голову і ховає від мене свій погляд- значить, у чому винен переі мною, а якщо так, то слід його провчити!» або: «Він опустив голову, щоб я не зустрівся з ним поглядом, Напевно, я у чромусь перед ним винен, і глянути йому в очі мені було б дуже соромно!».

Примітка: доцільніше організувати цю вправу таким чином, щоб кожна з трійок працювала послідовно, на очах у всієї решти групи.

Психологічний коментар: демонстрація невизначеності сприйняття одних і таких само дій людини залежно від установок. Зазвичай, учасник приписує іншим саме ті наміри, якими керується сам, навіть якщо поведінка не дає будь-яких підстав на це.

Обговорення з групою. Які враження у вас виникли, коли ви самі брали участь у цій вправі і спостерігали за іншими? Виходячи з того, що люд, зазвичай, вирішують, як саме тлумачити дії оточуючих людей, наведіть життєві приклади, коли різні люди розуміють одній ті ж дії протилежним чином. Які висновки ви зробили для себе? Варто звернути увагу на те, що в ігровій ситуації ми починаємо міркувати за інших, і , як правило, помиляємося у своїх судженнях.

Самостійна робота (4 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

- 1.Підготувати текст презентації себе під час прийому на роботу.
- 2.Описати приклади особистого зіткнення зі стереотипами в організації та проаналізувати, як це позначилось на спілкуванні з людьми і появі комунікативних бар'єрів. Як впливають на спілкування оцінювальні та осудливі реакції?

3. Яким чином відповідь з розумінням, інтерпретація почутого полегшують спілкування? Наведіть психологічні особливості проведення бесіди роботодавця та клієнта на різних етапах прийому на роботу.

4. Творче завдання. Підготувати та здійснити презентацію закладу освіти (не більше 5 - 7 слайдів), в якому ви б хотіли працювати. *Примітка:* Це може бути державний навчальний заклад, а також приватне підприємство, недержавна організація або державна неосвітня організація.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 17, 20-29]

Додаткова [1-17]

Семінарські заняття 13.

Тренінг 7 (2 год.)

Мета: здатність до емпатії, співпереживання, створення у особистості відчуття, що їх розуміють і приймають; формування активної соціальної позиції учасників і розвиток у них здатності ефективно взаємодіяти з оточуючими, розвиток умінь підтримувати спілкування, психологічно стимулювати активність партнера; прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої розгортається спілкування.

Діагностичний етап

1. Тест «Чи вмієте Ви слухати?»
2. Діагностична вправа «Правильне розуміння чужої проблеми (за Девідом В. Джонсоном)

Інформаційний етап

1. Слухання і його роль у комунікації
2. Уважність, розуміння (інтерпретація), запам'ятовування
3. Типи слухання

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу

Самостійна робота (4 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Чому вчені великого значення у спілкуванні надають умінню слухати.
2. Яке слухання називається нереклексивним?
3. Яке слухання називається рефлексивним?
4. Поясніть, чому від рівня нашого володіння технікою спілкування залежить думка оточуючих про нас?
5. У чому полягає принцип використання етикетних формул?
6. Повести (зіграти в особах) телефонну розмову (не менше 8 реплік) педагога і батьків вихованця.

Рекомендована література:

Основна [1,2, 3, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 17, 24-29]

Додаткова [1-17]

Семінарські заняття 14

Тема 2.3. Консультативна допомога батькам вихованців з питань профілактики та попередження можливих відхилень у психічному розвитку дитини. Підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків (2 год.)

Тренінг 8 (2 год.)

Мета: розвиток умінь підтримувати спілкування, психологічно стимулювати активність партнера; використовувати соціально-психологічні характеристики комунікативної ситуації для реалізації своєї стратегічної лінії; прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої розгортається спілкування; психологічно налаштовуватись на емоційний тон партнерів зі спілкування; розуміти настрої, думки, почуття людей.

Діагностичний етап

1. Тест «Чи володієте Ви аудиторією»
2. Виголошення промов на різні теми за вибором студента) Аналіз.

Інформаційний етап

1. Етика професійного дискусивно-полемічного спілкування.
2. Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови
3. Прийоми суперечки

Рефлексивний етап передбачає активну участь студентів у вправах з формування умінь, що передбачені метою тренінгу

Самостійна робота (6 год.)

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Чим різняться дискусія, полеміка та диспут? Що спільного між ними них?
2. Які правила ведення дискусії Ви знаєте?
3. Яка роль аргументів у відстоюванні думки під час дискусії?
4. Спостерігаючи по телевізору політичні промови сучасних політиків, визначте як вони відрізняються від інших форм спілкування своєю емоційністю, чіткістю, насиченістю, дієвістю. Проілюструйте прикладами відмінність однієї політичної промови від іншої. В чому, на вашу думку, тут криється таємниця успішності чи неуспішності промови?
5. Підготуйте доповідь на одну з тем:
 - Прийоми боротьби опонентів за перемогу в дискусії
 - Роль аргументів у відстоюванні думки під час дискусії
6. Прочитайте висловлювання, що відбивають дві точки зору:

мета і завдання, які ставить перед собою той, хто вивчає мову, визначають вибір форм, прийомів і методів вивчення мови;

вибір форм, прийомів і методів вивчення мови не залежить від мети і завдань, які ставить перед собою той, хто вивчає мову.

Висловіть сумнів в правильності окремих аргументів, висунутих опонентами.

7. Дискусія: «Вплив міжособистісних стосунків на ділові»

Рекомендована література:

Основна [1-29]

Додаткова [1-17]

VII. Контроль якості знань студентів:

Види діяльності та завдання для самостійної роботи для студентів денної форми навчання

№	Вид діяльності	Кількість одиниць	Кількість Балів за одиницю/критерії оцінювання	Результат
1.	Лекційні заняття	7	1	7
2.	Семінарські заняття	14	2	28
ЗМ 1.	1. Підготовка двох презентацій до обраних тем лекцій дисципліни (7-10 слайдів) та скласти до них два кросворда з 10 понять	2	<u>Критерії оцінювання:</u> своєчасність виконання завдання – 1б. естетичне оформлення – 1 б. повний обсяг виконання завдання-4 б. якість виконання (наявність теми, змісту, фото чи ілюстрацій посилання на використані джерела) - 5 б. Наявність кросворду-1 б.	12
ЗМ 2.	2. <u>Двох тренінгів:</u> 1-й - для дітей дошкільного віку; 2-й тренінг- для батьків дітей дошкільного віку	2	<u>Критерії оцінювання:</u> своєчасність виконання завдання – 1 б. естетичне оформлення – 1 б. відповідність до вимог структури тренінгу- 4 б. відповідність меті дослідження дібраних матеріалів, ігор та вправ-4 б. Обґрунтованість висновків-1 б.	10
4.	Виконання самостійної роботи в підготовці до семінарських занять			23
5.МКР	Модульний контроль	2	10	20
Усього балів за курс				100

Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання самостійної роботи студентів заочної форми навчання

Завдання самостійної роботи	Критерії оцінювання	Бали

За змістовими модулями				
ЗМ 1.	Розробити 2 презентації до двох обраних тем лекцій (9-10 слайдів) дисципліни та скласти до них 2 кросворда з 10 понять	своєчасність виконання завдання	1	25 за 2 презент.
		естетичне оформлення (нейтральний фон, шрифт 20-24, обмаль тексту на одному слайді тощо)	1	
		повний обсяг виконання завдання	1	
		якість виконання (наявність теми, змісту, фото чи ілюстрацій посилання на використані джерела)	1,5	
		кількість слайдів не перевищує 10	0,5	
ЗМ 2.	Розробити <u>два тренінга</u> : 1-й - для дітей дошкільного віку з проблеми у розвитку; 2-й тренінг - для батьків дітей дошкільного віку.	своєчасність виконання завдання	2	25 за 2 тренінга
		Відповідність дібраних меті дослідження матеріалів, ігор та вправ	3	
		Відповідність структури тренінгу	10	
		Обґрунтованість висновків	5	
Максимальна кількість балів за виконання завдань самостійної роботи			50	

Засоби діагностики успішності навчання:

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до практичного заняття, рівень засвоєння знань з конкретної теми предмету «Тренінг педагогічних комунікацій».

Форми проведення поточного контролю - оцінки за присутність, оцінювання знань та вмінь студентів під час виступу на семінарі, оцінювання виконання тестових завдань в кінці кожного з 2-х змістових модулів, оцінювання конспектів першоджерел з сімейної психології.

Семестровий контроль проводиться за однією із таких форм: *залік* (денне та заочне відділення) в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом.

Форма проведення заліку - письмово-усна (комбінована). Під час семестрового контролю ураховуються результати задачі усіх видів навчальної роботи згідно із структурою залікових кредитів.

Методичні рекомендації (для студентів заочної ф.н.)

Мета і завдання навчальної дисципліни - формування у студентів –майбутніх вихователів ЗДО компетентності у галузі педагогічних комунікацій через ігрові методи навчання.

Завдання курсу полягають у:

- оволодінні майбутніми вихователями основними поняттями, завданнями та змістом навчальної дисципліни;
- розкритті сутності, завдань, змісту та форм тренінгової роботи вихователя;

- ознайомленні студентів з найбільш поширеними в практиці роботи з дітьми дошкільного віку методів та прийомів комунікативного спрямування;
- формування у студентів практичних навичок проведення тренінгових (практичних) занять з дітьми та батьками.

В процесі вивчення курсу майбутні фахівці повинні **знати**:

- значення навчальної дисципліни для фахової підготовки, завдання курсу, основні поняття;
- поняття про комунікативну діяльність, її мету, сутність, принципи;
- місце та роль тренінгу в професійній діяльності;
- структуру та методіку проведення тренінгового заняття;
- вимоги до проведення тренінгових вправ, ігор;
- шляхи профілактичної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми щодо усунення проблем угалузі міжособистісного спілкування.

На основі цих знань повинні бути сформовані **уміння**:

- планувати та організувати корекційно-розвивальну діяльність відповідно до потреб вихованців;
- розробляти тренінгові (практичні) розвивальні заняття комунікативного спрямування ;
- сприяти стимулюванню та удосконаленню розвитку комунікативних функцій у дітей та дорослих (батьків та членів педагогічного колективу);
- попереджати та усувати психоемоційні порушення у дітей, використовуючи адекватні методи психолого-педагогічного впливу;
- здійснювати просвітницьку діяльність серед різних верств населення;
- здійснювати самоаналіз (рефлексія) власної професійної діяльності;
- підвищувати рівень психолого-педагогічної культури.

VIII. Перелік завдань для самостійної роботи з короткими методичними рекомендаціями для їх виконання

Завдання до контрольної роботи (тестові завдання).

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1.

Виберіть правильні відповіді з запропонованих варіантів. Обґрунтуйте свою думку.

Першими фахівцями, що займалися вивченням групових процесів на межі XIX та XX століття були... : а) А. Адлер; б) Е. Дюркгейм та Г. Зіммель; в) І. Павлов та М. Бехтерев; г) К. Левін та Дж. Морено; д) всі відповіді правильні; е) всі відповіді неправильні. (Правильна відповідь А)

Завдання 2.

Складіть типовий реліз (найважливіші вимоги до організації) для проведення психологічного тренінгу:

- Мета і умови проведення педагогічного тренінгу (ПТ).
- Вимоги до приміщення (освітлення, температура кількість місця тощо).
- Вимоги (норми) для учасників.
- Вимоги до педагогів.

- Вимоги до технічного забезпечення.
- Інші вимоги.

Завдання 3.

Дайте відповідь, які з цих тверджень є більш вірними:

- а) Соціально-психологічний тренінг – це комплексний лікувальний вербальний та невербальний вплив на емоції, судження, самосвідомість людини з метою терапії багатьох психічних, нервових та психосоматичних захворювань.
- б) Соціально-психологічний тренінг – це спрямований медикаментозний лікувальний вплив на людину з метою забезпечення повноцінного функціонування центральної нервової системи.
- в) Соціально-психологічний тренінг – це багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини.
- г) Соціально-психологічний тренінг – спрямований психологічний вплив на ті чи інші психологічні структури з метою забезпечення повноцінного розвитку та функціонування особистості.
- д) Соціально-психологічний тренінг є методом медичної (клінічної) психотерапії, використовувати який мають право лише особи, що мають медичну освіту.

Поясніть свою відповідь.

Завдання 4.

Проведіть дискусії на тему «Підготовка до тренінгу»:

Проблеми планування тренінгу і складання тренінгової програми.

Можливості та перспективи врахування попереднього тренінгового досвіду при створенні та плануванні.

Завдання 5.

Розробіть анкети для батьків дітей (вікова категорія за вибором студента) як учасників тренінгу:

Анкета для початку тренінгу.

Тести для перевірки знань та умінь, що засвоювалися в процесі тренінгу.

Опитувальник по завершенню тренінгу.

Анкета «Поле інтересів» для створення бази даних про родини вихованців.

Завдання 6.

Складіть схематичне зображення процесу успішної реалізації на практиці змін, що сталися в результаті тренінгу, за принципом «сходинок росту»:

Очевидні та критеріальні результати тренінгу.

Які навички забезпечують досягнення цих результатів?

За допомогою яких тренінгових методів і засобів (вправ, завдань, навіювань тощо) тренер може забезпечити появу цих навичок?

Який базовий рівень (на початку тренінгу) має бути в учасників для того, щоб засвоїти ці навички?

Завдання 7.

Розробіть типову структуру тренінгу для складання свого тренерського портфоліо:

Мотиваційний блок тренінгу.

Інформаційний блок тренінгу.

Практичний блок тренінгу.

Контекстуалізаційний блок тренінгу.

Завдання 8.

Назвіть функції тренера модератора:

а) Займається підготовкою й організаційним забезпеченням навчального процесу, в тому числі: приміщенням для проведення тренінгу, обладнанням, наявністю роздаткових матеріалів, відеоматеріалів тощо.

б) Координує роботу усієї аудиторії, відповідальний за обговорення та його зміст, акцентує увагу учасників/учасниць на поставленому завданні та поставлених запитаннях, слідкує за часом для того, щоб група могла обговорити усі питання протягом відведеного часу.

в) Допомагає учасникам/учасницям в оцінці їх власних професійних та особистісних якостей, вмінь та навичок у співвідношенні з цілями та цінностями, що є складовими вимог у майбутній діяльності професійного педагога. (Правильна відповідь : (б))

Завдання 9.

Назвіть функції тренера фасилітатора:

а) Координує роботу усієї аудиторії, відповідальний за обговорення та його зміст, акцентує увагу учасників/учасниць на поставленому завданні та поставлених запитаннях, слідкує за часом для того, щоб група могла обговорити усі питання протягом відведеного часу.

б) Займається підготовкою й організаційним забезпеченням навчального процесу, в тому числі: приміщенням для проведення тренінгу, обладнанням, наявністю роздаткових матеріалів, відеоматеріалів тощо.

в) Управляє роботою малих груп в тренінговому процесі, спрямовує дискусію та сприяє активності групи при вирішенні практичних завдань тренінгу. (Правильна відповідь : (в))

Завдання 10.

Назвіть функції тренера наставника:

а) Демонструє зв'язок результатів тренінгу з реальним життям, практичним застосуванням набутого учасником/учасницею досвіду.

б) Займається підготовкою й організаційним забезпеченням навчального процесу, в тому числі: приміщенням для проведення тренінгу, обладнанням, наявністю роздаткових матеріалів, відеоматеріалів тощо.

в) Координує роботу усієї аудиторії, відповідальний за обговорення та його зміст, акцентує увагу учасників/учасниць на поставленому завданні та поставлених запитаннях, слідкує за часом для того, щоб група могла обговорити усі питання протягом відведеного часу (Правильна відповідь : (а)

Завдання 11. Назвіть функції тренера координатора(спеціаліста із логістики):

а) Формулює навчальні цілі, складає план і програму тренінгу, підбирає матеріали, визначає види і методи навчання.

б) Займається підготовкою й організаційним забезпеченням навчального процесу, в тому числі: приміщенням для проведення тренінгу, обладнанням, наявністю роздаткових матеріалів, відеоматеріалів тощо.

в) Допомагає учасникам/учасницям в оцінці їх власних професійних та особистісних якостей, вмінь та навичок у співвідношенні з цілями та цінностями, що є складовими вимог у майбутній діяльності професійного педагога. (Правильна відповідь : (б)

Завдання 12.

Назвіть загальні поради тренерам. Продовжіть далі...

Починайте і закінчуйте тренінг т. зв. «структурними вправами», та повертайтеся до них у разі потреби протягом усього заходу.

Примітка: назвіть ще не менше 10-12 таких вправ!

Завдання 13.

Підготувати тези до науково-публіцистичних статей:

«Структура та сутність психологічного тренінгу в педагогічній роботі».

«Правила і принципи психологічного тренінгу. Теорія та практика».

«Переваги та недоліки групової роботи».

«Сучасні групові методи та розвиток самосвідомості».

XI. ПИТАНЯ ДО ЗАЛКУ

1. Розкрийте поняття «педагогічна діяльність», «корекційно-розвивальна діяльність».
2. Структура педагогічної діяльності
3. Розкрийте поняття «комунікація», «комунікативна діяльність», «спілкування».
4. Особливості професійно-педагогічної комунікації.
5. Структура спілкування.
6. Міжособистісне спілкування як фундаментальна категорія загальної і соціальної психології.

7. Міжособистісна комунікація.
8. Функції спілкування.
9. Аспекти спілкування.
10. Спілкування як обмін інформацією
11. Вербальна (словесна) комунікація.
12. Невербальна комунікація
13. Спілкування як міжособистісна взаємодія
14. Спілкування як міжособистісне розуміння.

15. Методи вивчення спілкування.
16. Педагогічна комунікація.
17. Педагогічне спілкування як провідна складова професійно- педагогічної комунікації.
18. Мова педагога як умова ефективної педагогічної комунікації
19. Мовленнєва комунікація.
20. Мовлення і взаєморозуміння.
21. Принципи і норми мовленнєвої комунікації
22. Невербальна комунікація.
23. Місце і функції невербальної комунікації у міжособистісному спілкуванні.
24. Основні канали невербальної комунікації
25. Проблема інтерпретації невербальної поведінки
26. Ефективне слухання.
27. Цілі і фактори ефективного слухання.
28. Зворотній зв'язок у спілкуванні.
29. Стили слухання.
30. Професійно-педагогічне спілкування.
31. Стили педагогічного спілкування.
32. Сприятливий соціально-психологічний клімат — основа ефективної комунікації у педагогічному колективі.
33. Конфлікти у педагогічному спілкуванні.
34. Культура спілкування.
35. Комунікативна компетентність
36. Комунікативно-мовленнєва компетентність.
37. Педагогічні конфлікти. Їх види і причини виникнення.
38. Стратегії поведінки у подолання конфліктів
39. Шляхи
40. Розкрийте поняття «тренінг», «тренінг педагогічних комунікацій».

41. Місце та роль тренінгу в професійній діяльності.
42. Структура тренінгу.
43. Вимоги до проведення тренінгових вправ та комунікативних ігор.

Х ІІ. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

І. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

V. *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), практичні, пояснення, розповідь, бесіда, обговорення.

VI. *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із вибіркової дисципліни «Тренінг педагогічних комунікацій» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний з двох змістових модулів включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, за виконання індивідуальних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля. У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* робота в малих групах, інтерактивні презентації, індивідуальний контроль, брифінг, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля, тренінг, підбір власної бібліотеки, складання есе і т. ін.

- *Методи письмового контролю:* вхідні тести, соціологічний практикум, контрольна робота, розробка графіків, таблиць, схем, діаграм, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.

- *Комп'ютерного (дистанційного) контролю:* мережеве навчання, консультаційного форуму, практичних робіт в асинхронному режимі, навчального проекту (моделювання політичного процесу чи явища) в синхронному режимі, хмарні технології, заняття з представленням знань та умінь моделі кореспондентського навчання, проект з залученням SMART-технологій.

- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз. Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни, де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів

контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

ХІІІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

ХІІІ.І Шкала оцінювання поточного контролю:

1. Відповідь студента на семінарському занятті оцінюється максимум у 2 бал:

0 балів – відповідь відсутня.

1 бал – відповідь правильна, неповна, допускаються незначні помилки.

2 бали – відповідь правильна, повна, без помилок. відповідь студента частково правильна, але допускаються значні помилки.

Х.ІІ. Критерії оцінювання підсумкових (модульних) контрольних робіт

Протягом вивчення дисципліни проводиться дві модульних контрольних роботи.

Перша модульна робота передбачає виконання студентом тестового завдання з відповідним розрахунком балів (за правильну відповідь на одне питання студент отримує 1 бал; всього в тесті 10 питань).

Друга модульна робота - це самостійне складання студентом тренінгу на пропонувану тему (у відповідності до вимог).

0 балів – завдання не виконане.

1 бал – завдання виконане з великою кількістю помилок.

3 бали – завдання виконане частково допускаються значні помилки.

7 балів – завдання виконане частково, допускаються незначні помилки.

10 балів - завдання виконане повністю, помилок немає.

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який

	неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ЗВО без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	
60-64	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ХІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Усього на вибірккову дисципліну «Тренінг педагогічних комунікацій» відводиться – **90 год.** З них: **14 год** -лекцій., **28 год.**- семінарських занять., **48 год.** – самостійної роботи студента

3 курс 2 півріччя														
Модулі	Змістовий модуль I							Змістовий модуль II						
Назва модуля	Основні соціально-психологічні теорії комунікації							Засоби педагогічного спілкування і комунікації						
Кількість балів за модуль	52							48						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Лекції	1	2	3					4	5	6	6	7		
Теми Лекцій	Вступ. Ключові поняття. Педагогічна та комунікативна діяльність у світі професій (2 год.). 1б.	Особливості професійно-педагогічної комунікації (2 год.) -1б.	Місце та роль тренінгу в професійній діяльності (2 год.) – 1 б.					Засоби професійно-педагогічної комунікації (2 год.).	педагогічні засоби професійно-педагогічної комунікації	педагогічні засоби професійно-педагогічної комунікації	Педагогічний конфлікт, його сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація 2 год.	У конфліктних ситуаціях. Розв'язання та запобігання педагогічних конфліктів. Легітимність і етичність у конфліктах 2 год	Шляхи підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків (2 год.)-1б.	

Теми семінарів	Світ професій. Структура функцій педагогічної діяльності (2 год.)-2б.	Корекційно-розвивальна діяльність з дітьми (2 год.)-2б.	педагогічної комунікації (2 год.)-2б.	Психологія міжособ. спілкування (2год)Тр.1-2 б.	Місце та роль тренінгу в професійній діяльності. Тр.2- 2б.	Індив-типолог. Особ.педаг. Педагогічне спілкування, Конфлікти (2год.)-2б.	Комунікація в міжособ. Відносинах(2год.)Тр.3-2б.	Вербальній невербальні особливості професійної комунікації. (2год)-2б.Тр4-5	Стилі спілкування комунікації у глобальних інф. Конфлікти. Тренінг.6 (2год)	Правила комунікації у глобальних інформаційних мережах. Конфлікти. Тр. і6	Здатність до емпатії Тренінг 7 (2 год. -2 б.	Консультування. Тр.8 (2год.)2 б.
Самостійна робота	2 б	3б	5б	5б	5 бали	2 бал	3 б	4б	4б	4б	4б	4б
Усього за самостійну роботу в підготовці до семінарів	13 балів						10 балів					
Усього за самостійні завдання ЗМ1+ЗМ2	12 балів						10 балів					
Види пот.к	Модульна контрольна робота 1 (10 балів)						Модульна контрольна робота 2 (10 балів)					
	Залік – 100 балів											

XII. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література (базова):

1. Безпалько О., Савич Ж. Спілкуємось та діємо: Навч.-метод. посіб. / О.Безпалько, Ж. Савич. – К.: Навч. книга, 2002. 112 с.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручник / Н.Ю. Бутенко. К.: КНЕУ, 2004. 383 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб / Н.П.Волкова. К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с. (Альма-матер).
4. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам / А.Гольдштейн, В.Хомик; пер. з англ. В.Хомика. К. : Либідь, 2003. 520 с.
5. Гришина Н. В. Психологія конфлікту / Н.В. Гришина. 2-е изд. СПб.: Питер, 2008. — 544 с: ил. — (Серия «Мастера психологии»).
6. Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Раценников П. В. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская. М.: Изд-во МГУ, 1990. 104 с.
7. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя /В.А. Кан-Калик. М.: Просвещение, 1987. 190 с.
8. Коваль Т. І., Сисоєва С.О., Суценко Л.П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: Навч.-метод. посібник / Т.І. Коваль.К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. 380 с.
9. Куницина В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение: Учеб. для вузов / В.Н. Куницина, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. СПб.: Питер, 2001. 544 с.
10. Лаврентьева, Н. Б., Нечаева, А.В. Педагогическая этика / Н.Б.Лаврентьева, А.В. Нечаева. – Барнаул: изд-во АлтГТУ, 2010. 155 с.

11. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування: Зміст і методи роботи / І. Луценко // Дошкільне виховання. 2004. № 5. С. 10-12.
12. Луценко І. О. Теоретичні і методичні засади розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дитини. Від народження до 6 років : монографія / І. О. Луценко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 291 с.
13. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. – К. : Світич, 2013. 203 с.
14. Луценко І.О. Спілкуємося на рівних: Організація комунікативно – мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму / І.О. Луценко // Дошкільне виховання. 2015. № 1.С. 5-10.
15. Максименко С.Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність вчителя: сутність і шляхи формування) / С.Д. Максименко, М.М. Заброцький. К.: Главник, 2005. 112 с.
16. Максименко С.Д. Психологія та педагогіка: підручник / [Максименко С.Д., Євтух М.Б., Коваленко В.В., Цехмістер Я.В., Лазуренко О.О.] ; За заг. ред. С.Д Максименко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. 584 с.
17. Минич О. А. Информационные технологии в образовании / О.А. Минич. Минск, 2008. 171 с.
18. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред.. І.А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища шк, 2004. 422 с.
19. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. М.: МГУ, 1989. 216 с.
20. Піроженко Т.О. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник Т.О. Піроженко, Л.С. Соловійова та ін. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.
21. Психогимнастика в тренинге / Под ред. К. Ю. Хрящевой. СПб.: Речь; Институт тренинга, 2000. 256 с.
22. Савенкова Л.О. Мовленнєва діяльність викладача: Навч. посіб. / Л. О. Савенкова. К.: КНЕУ, 2006. 192 с.
23. Савенкова Л.О. Педагогічна риторика: навч. посібник / Л.О. Савенкова. К.: КНЕУ, 2009. 298 с.
24. Семенова Е.М. Тренинг эмоциональной устойчивости педагога: Учебное пособие / Е.М. Семенова. - М.: Институт Психотерапии, 2000. 224 с.
25. Сидоренко Е.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко. СПб: Речь, 2002. 208 с.
26. Технологія тренінгу / Упор. О. Главник, Г. Бевз / За заг. ред. С. Максименко. К.: Главник, 2005. 112 с.
27. Товкач І. Є. Хочу бути мамою, хочу бути татом: навчально-метод. посібник / І.Є. Товкач. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 368 с.
28. Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика / Пер. С нем.: 2-е изд. М.: Генезис, 2004.
29. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності викладача»: Навчально-методичний посібник / В.М. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. 240 с.

Додаткова література:

1. Большаков В. Ю. Психотренинг. Социодинамика, игры, упражнения / В.Ю. Большаков. СПб., 1996. 384 с.
2. Бурнард Ф. Тренинг межличностного взаимодействия / Ф. Бурнард. СПб., 2001. 236 с.
3. Васильев Н.Н. Тренинг профессиональных коммуникаций в психологической практике / Н. Н. Васильев. СПб., 2005. 283 с.
4. Джонсон Д. У. Тренинг общения и развития / Д. У. Джонсон. М., 2000. 248 с.

5. Індивідуалізація виховання дошкільника: Навч. посіб. / С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко, О. О. Вовчик-Блакитна, и др. – К.: «Наукова думка». 2007. 200 с.
6. Індивідуалізація виховання в дитячому садку: метод. реком. / С. Є. Кулачківська, Г. В. Гуменюк, О. О. Вовчик-Блакитна, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко и др. К.: Міленіум, 2005. 127 с.
7. Карасьова К.В. Розвиток комунікативних функцій дошкільників у процесі творчих ігор: автореф. дис. ... канд. психол. наук.: спец. 19.00.07. / Карасьова Катерина Володимирівна. К., 2008. 18 с.
8. Карасьова К. Самодіяльні ігри дитини / Катерина Карасьова, Тамара Піроженко. К.: Шк. світ, 2011. 128 с.
9. Карнеги Д. Как завоёвывать друзей и оказывать влияние на людей / Д. Карнеги. – Л.: Лениздат, 1992. 708 с.
10. Карнеги Д. Как перестать беспокоиться и начать жить / Д. Карнеги. Киев. «Глобус». 1995. 199 с.
11. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років: монографія / Віра Ульянівна Кузьменко. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 354 с.
12. Манилюк Ю. Оптимальна модель педагогічної взаємодії у дитсадку / Ю. Манилюк // Дошкільне виховання, 2012. № 8. С. 11-15.
13. Оліяр М. П. Теоретико-методичні засади формування комунікативно- стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: Автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / М. П. Оліяр ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2016. 43 с.
14. Піроженко Т. Розмовляти - тобто заявляти про себе світу / Тамара Піроженко // Дошкільна освіта. № 3 (25). 2009. с. 45-55.
15. Товкач І. Як навчити дітей співчувати: психологічні нотатки для батьків. Палітра педагога. 2019. № 5. С. 14-15.
16. Фопель К. Создание команды. Психологические игры и упражнения/ Пер. с нем. / К. Фопель. – М.: Генезис. 2003. 400 с.
17. Щёкин Г. В. Основы визуальной психодиагностики / Г. В. Щёкин. К. 1989. 112 с.

XI. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
<http://www.dnpb.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека НПУ імені М. П. Драгоманова – <http://lib.npu.edu.ua/>
4. http://chitalka.info/ps_26/index.html
5. http://www.cisco.com/web/UA/training/downloads/Training_on_methods_of_teaching.pdf
6. <http://zelenin.com.ua/text/16-methodology/197-2010-08-21-22-05-17.html>
7. <http://ipas.org.ua/old/doc/pr/pauci/metodyka.pdf>